

FINANSTILSYNETTHE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAYFORVIS MAZARS AS
Fridtjof Nansens vei 19
0369 OSLOVår referanse
24/5368
Deres referanse

07.07.2025

Tilsynsrapport

1 Innledning

Finanstilsynet har gjennomført tilsyn med Forvis Mazars AS / org.nr 979 605 994, (heretter omtalt "foretaket"). Formålet med tilsynet var å kontrollere om revisjonsvirksomheten drives i samsvar med gjeldende regler. Finanstilsynet gjennomførte møter med foretaket 2. til 6. september 2024.

Tilsynet avdekket manglende etterlevelse av lover og forskrifter som gjelder for virksomheten. I brev 17. mars 2025 varslet Finanstilsynet vedtak om overtredelsesgebyr etter revisorloven. Foretaket har inngitt sine kommentarer til det varslede vedtaket, i brev 4. juni 2025. Finanstilsynet har vurdert foretakets kommentarer og hensyntatt disse i vedtaket.

2 Vedtak om overtredelsesgebyr etter revisorloven

Finanstilsynet har fattet følgende vedtak:

På bakgrunn av de forhold som er omtalt i tilsynsrapporten ilegger Finanstilsynet Forvis Mazars AS et overtredelsesgebyr på 700 000 kroner for overtredelse av revisorloven §§ 7-1, 9-2, 9-4, 9-5, 9-6 og 9-7. Hjemmel for vedtaket er revisorloven § 14-5.

Foretaket kan klage på vedtaket innen tre uker etter at dette brevet er mottatt. Finanstilsynsklagenemnda er klageinstans, men klagen sendes til Finanstilsynet.

Foretaket har rett til å se dokumentene i saken etter reglene i forvaltningsloven §§ 18 til 19.

Overtredelsesgebyr innkreves av Skatteetaten ved Statens innkrevingsentral. Statens innkrevingsentral sender krav om betaling umiddelbart etter klagefristens utløp. Hvis vedtaket påklages, sendes kravet etter at klagen er avgjort. Fristen for betaling vil være tre uker etter at Statens innkrevingsentral har sendt faktura.

3 Nærmere om tilsynet

3.1 Finanstilsynets tilsyn

Finanstilsynet kontrollerte helt eller delvis 19 revisjonsoppdrag. Finanstilsynet har merknader til revisjonen av et foretak av allmenn interesse (oppdrag A) og 5 av de øvrige kontrollerte oppdragene (oppdrag B, D, E, G og H)

3.2 Oppfølging av tilsynsrapporten

Finanstilsynet forutsetter at foretaket gjennomgår tilsynsrapporten, finner forklaringen på hvorfor de avdekkede overtredelsene skjedde, se ISQM 1 punkt 40-41 (rotårsaksanalyse), og iverksetter tiltak som er egnet til å hindre at overtredelsene videreføres i virksomheten, se ISQM 1 punkt 42-47 (tiltaksplan). Dette gjelder både overtredelsene som begrunner gebyret og øvrige forhold som fremkommer i punkt 6.

4 Begrunnelse for vedtaket

4.1 Forhold i revisjonsforetaket

4.1.1 Overvåkingskontroller – syklisk inspeksjon

Konklusjon

Revisjonsforetakets sykliske inspeksjon har avdekket vesentlige svakheter i den utførte revisjonen. Oppdragsutførelsen er likevel ansett som tilfredsstillende av kvalitetskontrolløren. Når den sykliske inspeksjonen ikke sikrer kvaliteten på den lovfestede revisjonen, er dette et brudd på revisorloven § 7-1 femte ledd.

Begrunnelse

Det skal etableres et system for kvalitetsstyring, se revisorloven § 7-1 første ledd. Systemet skal inkludere en overvåkings- og utbedringsprosess, se revisorloven § 7-1 femte ledd og ISQM1 punktene 35 til 47. Prosessen skal blant annet inkludere syklisk inspeksjon av fullførte oppdrag, se ISQM1 punkt 38.

Finanstilsynets har kontrollert to oppdrag som har vært omfattet av kvalitetskontrollen for revisjonen av årsregnskapet for 2022. På begge oppdragene avdekket Finanstilsynet flere tilfeller hvor oppdragskontrolløren har konkludert med "Satisfactory", til tross for at oppdragskontrolløren har avdekket svakheter som skulle medført konklusjonen "Not satisfactory".

Finanstilsynet understreker viktigheten av at revisjonsforetaket har systemer på plass for å håndtere og utbedre vesentlige svakheter i den utførte revisjonen og som avdekkes i kvalitetskontrollen. Dette innebærer også at det er helt avgjørende at kontrolløren rapporterer svakheter videre, slik at disse kan følges opp på en forsvarlig måte. Når svakheter avdekkes, men ikke følges opp, virker ikke systemet for utbedring etter hensikten.

Foretaket har opplyst at det har tatt Finanstilsynets påpekninger til etterretning. Finanstilsynet legger til grunn at foretaket gjennomfører adekvate tiltak for å rette de påpekte bruddene.

4.1.2 Kvalitetsstyringssystem – aksept og fortsettelsesvurderinger

Konklusjon

Revisjonsforetaket har ikke etablert et system for overvåkings- og utbedringsprosesser som er egnet til å forebygge at revisjonsforetaket viderefører oppdrag som revisjonsforetaket ikke skulle videreført. Dette er brudd på revisorloven § 7-1 femte ledd.

Begrunnelse

Revisjonsforetaket har interne retningslinjer og rutiner for aksept- og fortsettelsesvurderinger og fratredden.

Revisjonsforetaket har ikke overvåkings- og utbedringsprosesser rettet mot aksept- og fortsettelsesvurderinger, for eksempel milepælsrapportering og oversikt over oppdrag som er vurdert å ha forhøyet risiko, se § 7-1 femte ledd og ISQM 1 punkt 35 til 47.

Den eneste overvåknings- og utbedringsprosessen er sykliske inspeksjoner, se punktet over. Når foretaket ikke har fortløpende kontroller, innebærer dette en vesentlig kvalitetsrisiko ettersom kontrollene ikke rettidig avdekker forhold av betydning for fortsettelsesvurderingene.

Revisjonsforetaket opplyser i tilsvaret at det nå er opprettet kontroller hvor det gjøres et risikobasert utvalg av aksept- og fortsettelsesvurderinger. Det opplyses også at det i 2024/2025 er gjort en gjennomgang av alle kunder som er vurdert å ha høy risiko. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

4.1.3 Kvalitetsstyringsrutiner for revisjon av foretak av allmenn interesse

Konklusjon

Revisjonsforetaket har ikke i tilstrekkelig grad tilpasset sine rutiner i samsvar med lovkrav for revisjon av foretak av allmenn interesse. Dette er brudd på revisorloven § 7-1 annet ledd første og andre punktum, jf. ISQM1 punkt 30 til 34. Bruddene er grove.

Begrunnelse

De særlige pliktene som gjelder ved revisjon av foretak av allmenn interesse fremgår av revisorloven kapittel 12, som gjennomfører revisjonsforordningen i norsk rett. Retningslinjer og rutiner for gjennomføring av revisjonsoppdrag skal hjelpe oppdragsansvarlig revisor og medarbeidere å utføre oppdragene i samsvar med revisorloven.

Finanstilsynets tilsyn avdekket brudd på dette regelverket, se funnene ved kontroll av oppdrag A, herunder manglende oppfyllelse av krav til innholdet i revisjonsberetningen (revisjonsforordningen artikkel 10) og mangler ved tilleggsrapporten til revisjonsutvalget (revisjonsforordningen artikkel 11).

I tillegg til at det er en risiko for at revisjonen ikke blir gjennomført i samsvar med gjeldende lovkrav, er konsekvensen av at revisjonsforetaket ikke har tilpasset rutiner etter de spesielle kravene som gjelder for revisjonen av foretak av allmenn interesse, at brudd på revisorloven ikke fanges opp som et avvik i overvåknings- og utbedringsprosessene.

Når den reviderte er et foretak av allmenn interesse, skjerpes revisors rolle som allmennhetens tillitsperson. Finanstilsynet mener derfor bruddet er grovt.

Revisjonsforetaket har opplyst at det tar Finanstilsynets påpekninger til etterretning, og at det skal arbeides med å forbedre de etablerte rutinene for kvalitetsstyring i samsvar med påpekningene.

4.1.4 Retningslinjer for konsultasjoner

Konklusjon

Revisjonsforetaket har ikke fastsatt kvalitetsmål eller retningslinjer for konsultasjoner. Dette er brudd på revisorloven § 7-1 andre ledd første og andre punktum, jf. ISQM1 punkt 31 d.

Begrunnelse

Revisjonsforetaket skal fastsette kvalitetsmål for gjennomføringen av oppdrag som bidrar til å sikre at det foretas konsultasjoner ved vanskelige eller omstridte spørsmål, og at konklusjonene blir iverksatt, se ISQM1 punkt 31 d.

Av ISA 220 punkt 35 fremkommer det at oppdragsansvarlig revisor skal ta ansvar for at oppdragsteamet gjennomfører konsultasjon om vanskelige eller omstridte forhold, der revisjonsforetakets retningslinjer eller rutiner krever konsultasjon, og andre forhold som etter oppdragsansvarlig revisors profesjonelle skjønn krever konsultasjon.

I oppdrag som var dekket av tilsynet, var det ikke gjennomført konsultasjoner, heller ikke på forhold hvor dette ville vært naturlig. Revisjonsdokumentasjonen viste heller ikke at behovet for konsultasjoner var vurdert.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at "Global Policy" regulerer håndtering av formelle konsultasjoner, men erkjenner at det ved tilsynet ikke forelå tilstrekkelig formaliserte rutiner for

slike kontroller. Etter tilsynet (høsten 2024) implementerte derfor foretaket flere rutiner på området som er tilpasset revisjonsforetakets virksomhet. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

4.2 Finanstilsynets kontroll av revisjonsoppdrag

4.2.1 Oppdrag A – Revisjon av foretak av allmenn interesse

4.2.1.1 Oppsummering

Det er særlige plikter ved revisjon av foretak av allmenn interesse, se revisorloven § 12-1 om gjennomføring av revisjonsordningen. Fortsettelsesvurderingen tar ikke hensyn til at den reviderte har nye krav å forholde seg til [REDACTED]. Revisor har heller ikke gjort tilfredsstillende vurderinger av hvilke konsekvenser endringen hos den reviderte får for gjennomføringen av revisjonen. Når revisor ikke reviderer [REDACTED] og bare har begrensede ressurser til å fylle rollen som oppdragskontrollør, gjennomføre konsultasjoner og kvalitetskontroller, blir det spesielt viktig å vurdere om revisor kan fortsette oppdraget.

De påviste manglene i inntektsrevisjonen og revisjonen av risikoen for ledelsens overstyring av kontroller, understreker nødvendigheten av at risikovurderingen utføres med utgangspunkt i en full forståelse av den revidertes systemer, prosesser og interne kontroller, en profesjonell skeptisk holdning som åpner for at risikoer og vesentlige avvik kan avdekkes og at relevante revisjonshandlinger gjennomføres med tilfredsstillende omfang og til rett tid. Konsekvensen av manglene som er påpekt, er at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis på vesentlige områder og for sin konklusjon i revisjonsberetningen.

4.2.1.2 Kort om foretaket

Finanstilsynet har valgt ut [REDACTED] (foretaket) for nærmere kontroll av utført revisjon for regnskapsåret 2023. Der det har vært nødvendig, har tilsynet også omfattet utvalgt dokumentasjon av revisjonen av datterselskapet, [REDACTED].

Tilsynet omfattet vesentlighetsvurderinger, inntektsrevisjonen og revisjon av kundefordringer, bruk av revisors ekspert, IT-revisjon, revisjon av risikoen for ledelsens overstyring av kontroller, revisjon av goodwill og revisors kommunikasjon med foretaket.

4.2.1.3 Mangler ved revisors bruk av ekspert

Konklusjon

Revisor har ikke vurdert eller dokumentert sentrale forhold ved bruk av ekspert for utførelse av handlinger som gjelder den revidertes interne kontroll knyttet til økonomisystemet og substanshandlinger (data-analyse) for å innhente revisjonsbevis på inntektsområdet. Dette er brudd på § 9-4 tredje ledd.

Begrunnelse

Før et revisjonsforetak fortsetter en lovfestet revisjon av et foretak av allmenn interesse, skal det vurderes om revisjonsforetaket har nødvendig tilgang på kompetente personer, tid og ressurser til å utføre oppdraget, se revisorloven § 9-2 annet ledd.

Dersom ekspertise på et annet fagfelt enn regnskap og revisjon er nødvendig for å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis, skal revisor beslutte hvorvidt arbeidet til en ekspert skal brukes, se ISA 620 punkt 7 og punkt A4.

Revisor har engasjert IT-revisorer fra [REDACTED] til å gjennomføre handlinger som gjelder den revidertes interne kontroll knyttet til økonomisystemet og substanshandlinger (data-analyse) for å innhente revisjonsbevis på inntektsområdet. Bruken av IT-revisor er revisors bruk av ekspert. Når revisors konklusjoner på et så vesentlig område som den revidertes inntekter i sin helhet skal bygge på revisjonshandlingene utført av eksperten, er det spesielt viktig at revisor gjør nøye vurderinger på flere områder: i) ekspertens kompetanse og kapabilitet, ii) hvilke konsekvenser potensielle funn avdekket av eksperten har for når ekspertens arbeid skal

gjennomføres og ferdigstilles slik at mulige funn kan følges tilfredsstillende opp og iii) hvem som har ansvaret for å følge opp eventuelle identifiserte risikoer og funn.

Revisor har ikke dokumentert en vurdering av behovet for ekspert på disse områdene. Revisor har heller ikke vurdert typen, tidspunktet eller omfanget av revisjonshandlinger som eksperten skal gjennomføre eller kompetansen og kapabiliteten til eksperten. Revisors og ekspertens respektive roller og ansvarsfordeling er ikke avtalt.

Revisjonsforetaket har erkjent at dokumentasjonen vedrørende ekspertens kompetanse og kapasitet ikke var tilfredsstillende dokumentert i revisjonsfilen for 2023, men har opplyst at dette er forbedret i revisjonen av 2024. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

4.2.1.4

Konklusjon

Revisor har ikke revisjonsbevis for den vesentlige regnskapsposten inntekter. Dette er grovt brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav e.

Begrunnelse

Revisorlovens § 9-4 tredje ledd krever at revisor i tillegg til å opparbeide seg en forståelse av virksomheten og den interne kontrollen, også skal identifisere risikoene for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, utforme og gjennomføre revisjonshandlinger som håndterer disse risikoene og innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis.

Det fremgår av revisjonsforetakets tilsvarende at forholdene som er påpekt av Finanstilsynet ble drøftet med foretakets ekspert og relevante personer hos kunden, men det erkjennes at samtalen ikke er tilstrekkelig dokumentert. Finanstilsynet kan ikke legge til grunn i sin vurdering av de nevnte drøftelsene er gjennomført, da det ikke foreligger dokumentasjon av dette.

4.2.1.5 Mangler i revisjon av inntekter

Konklusjon

Det er avdekket vesentlige mangler og svakheter ved inntektsrevisjonen. Revisor har ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for sin revisjonsberetning. Dette er grovt brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav e.

Revisor har ikke vært tilstrekkelig involvert i utførelsen av inntektsrevisjonen, og revisor har ikke utført revisjonen med profesjonell skepsis. Dette er brudd på revisorloven § 9-3 andre ledd og revisorloven § 9-4 fjerde ledd.

Begrunnelse

Revisor har i sin risikovurdering for konsernregnskapet for 2023 satt medium risiko knyttet til regnskapspåstandene fullstendighet, gyldighet, nøyaktighet og klassifisering. I datterselskapet ■■■ har revisor vurdert at det er særskilt risiko knyttet til inntekter og regnskapspåstanden gyldighet. Driftsinntektene i ■■■ er vesentlige også for konsernet.

Revisor sin revisjonsplan for revisjon av inntekter både i konsern og datterselskaper baserer seg utelukkende på utførelsen av data-analyse, som leveres fra IT-revisorer i ■■■.

Inntektsrevisjonen for 2023 baserer seg utelukkende på utførelsen av dataanalyse levert av IT-revisorer i ■■■. Den revisjonsmessige angrepsvinkelen for dette oppdraget var full substansrevisjon hvor revisor planla å innhente alle sine revisjonsbevis fra detaljtester og analytiske revisjonshandlinger.

Det foreligger ingen vurderinger fra revisor knyttet til dataenes pålitelighet og i hvilken grad man kan stole på input til dataanalysen ■■■.

■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■
■■■.

Revisor sin dokumentasjon av utført dataanalyse mangler en tallfestet forventning og fastsettelse av akseptabelt avvik. Det fremgår ikke av dokumentasjonen at revisor har sikret at dataene som benyttes er relevante for formålet og dermed gir bevis for de påstandene revisor ønsker å dekke gjennom handlingene, se ISA 520 punkt 5. Revisor har identifisert en særskilt risiko knyttet til regnskapspåstanden gyldighet, men det fremgår ikke av dokumentasjonen hvordan revisor har oppnådd betryggende sikkerhet for denne påstanden gjennom sine utførte revisjonshandlinger.

Dataanalysen inneholder et avvik mellom fakturert beløp i kunderseskontro og hva som er inntektsført i hovedbok på kr 7.920.840. IT-revisorene ber revisor følge opp avviket i sin rapport. Revisor forklarer avviket med at konsernregnskapet kun avviker mot hovedbok med kr 249.347 og konkluderer med at avviket er uvesentlig. Revisor har ikke forklart årsaken til avviket mellom kunderseskontro og hovedbok. Revisor har heller ikke vurdert om det kunne være manuelle føringer direkte i hovedbok, herunder overstyring av ledelsens kontroller. Finanstilsynet mener revisor ikke har vært profesjonelt skeptisk i sin oppfølging av avviket, se ISA 200 punkt 15.

Dataanalysen inneholder også en rimelighetsvurdering av registrerte timer sammenholdt med det som er fakturert via kunderseskontro. Analysen viser et vesentlig avvik. IT-revisorene nevner som en mulig årsak til differansen at noen selskaper muligens ikke benytter kunderseskontromodulen i ■■■, og de ber revisor følge opp forholdet. Under tilsynet bekreftet revisor at denne analysen ikke er benyttet for å innhente revisjonsbevis da analysen ikke er utført i tråd med kravene i ISA 520. Uansett er det et vesentlig avvik som revisor burde ha undersøkt nærmere. Under område 9 Inntekter i Maestro Revisjon og handlingen "Beskriv eller oppdater rutinen for inntekter", skriver revisor følgende: ■■■

■■■
■■■
■■■. At revisor ikke følger opp et så vesentlig avvik, anser Finanstilsynet å være et grovt brudd på revisorloven § 9-4 fjerde ledd og ISA 200 om kravet at revisor skal utføre revisjonen med profesjonell skepsis, herunder være oppmerksom på muligheten for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet som skyldes misligheter eller utilsiktede feil.

Revisjon basert på dataanalyser krever gode systemer og inngående forståelse av virksomheten og prosesser, slik at pålitelige og relevante rapporter kan hentes ut og jobbes videre med. Et robust ERP-system og standardiserte prosesser i bunnen er avgjørende for vellykkede dataanalyser. På dette oppdraget valgte revisor å "overlate" inntektsrevisjonen til IT-revisorer fra [REDACTED]. Kartlegging av virksomhetsforståelsen, kontrollmiljø og internkontrollrutiner er ikke gjennomført av de samme som utfører inntektsrevisjonen. Dokumentasjonen av dataanalysen er heller ikke utført i tråd med kravene i ISA 520 hvor det skal konkluderes på egnethet, påliteligheten av data, forventninger til resultat og tolererbare avvik. Finanstilsynet mener revisor ikke har vært tilstrekkelig involvert i utførelsen av inntektsrevisjonen, herunder planlegging (se ISA 300 og ISA 315), gjennomføring og oppfølging av resultatene fra testene.

Revisjonsforetaket har i tilsvaret gitt enkelte forklaringer til utførelse av IT-revisjonen, og opplyser at involveringen i utførelsen av IT-revisjonen er større enn hva som kommer frem av dokumentasjonen. Foretaket tar imidlertid Finanstilsynets påpekninger til etterretning, og har opplyst at arbeidet vil dokumenteres tydeligere fremover.

4.2.1.6 Mangler i revisjon av hovedbokposterings

Konklusjon

Revisjonen av risikoen for ledelsens overstyring av kontroller er mangelfull. Dette er grovt brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstavene a, c, d og e og § 9-4 fjerde ledd.

Begrunnelse

I henhold til ISA 240 punkt 32 er ledelsens overstyring av kontroller alltid en særskilt risiko. Derfor settes det i punkt 33 krav til minimumshandlinger som må gjennomføres på ethvert revisjonsoppdrag. Dersom det foreligger ytterligere risikoer for at ledelsen overstyrer kontroller, skal revisor i samsvar med punkt 34 bestemme om det er nødvendig å gjennomføre andre revisjons-handlinger utover dem som fremkommer av punkt 33 i ISA 240.

I referatet fra revisjonsteamets planleggingsmøte 11. september 2023 heter det at "[d]et er alltid en risiko for overstyring av kontroller fra ledelsens side, men foretaket vurderes ikke særlig eksponert for vesentlig feilinformasjon i regnskapet som følge av misligheter og vi forventer ikke heller misligheter."

Videre slås det fast at "[g]ruppen fakturerer internt, men vurderes ikke særlig eksponert for vesentlig feilinformasjon i regnskapet som følge av relasjoner og transaksjoner med nærstående parter."

Det slås også fast at [REDACTED]. I referatet fra oppstartsmøtet med kunden 4. september 2023 er det dokumentert "[i]ngen faktiske, mistenkte eller påståtte misligheter i løpet av perioden."

Som det fremgår av punktet ovenfor om "Mangler i revisjon av inntekter", har revisor dokumentert dataanalysen som skal underbygge inntektsrevisjonen. [REDACTED]

[REDACTED]. Denne analysen er ikke ment å gi sikkerhet for konklusjonen, men er en risikovurderingshandling. Beregningen viser at faktiske inntekter er vesentlig høyere enn forventet. IT-revisor konkluderer med at "revisionsteamet bør følge opp". Revisjonsteamet har ikke fulgt opp utfallet av denne risikovurderingshandlingen.

I revisjonsfilen er risikoen for ledelsens overstyring av kontroller klassifisert som "S" (særskilt) og datert 4. april 2024.

Revisor har dokumentert sitt arbeid på "[k]ontroll av sluttposterings" (3-6). Dette arbeidspapiret er datert 8. april, mens oppdragsansvarlig revisor har kvalitetssikret det 30. april 2024. Revisor har avgrenset gjennomgangen til manuelle hovedbokposterings med dato 31.12.23 og begrunnet denne avgrensningen med at de automatiske posteringsene er vanskelige å manipulere. [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Revisor konkluderer i et internt oppstartsmøte med at foretaket ikke er særlig eksponert for vesentlig feilinformasjon i regnskapet. Heller ikke relasjoner og transaksjoner med nærstående vurderes som noen risiko. Ingen av disse påstandene er begrunnet. At revisor ser bort fra risikoen for misligheter på denne måten, vitner om manglende profesjonell skepsis. I oppstartsmøtet med ledelsen har diskusjonen vært avgrenset til eventuelle faktiske, mistenkte eller påståtte misligheter. At revisor ikke tar opp mulige incentiver og mulighetene ledelsen har for bevisste feil og feilaktig regnskapsføring, er isolert sett mangler ved revisjonen, men har også medført svikt i risikovurderingene og manglende revisjonshandlinger.

[REDACTED] uten at dette er tatt hensyn til verken i risikovurderingen eller i de handlinger som er gjort for å revidere risikoen for ledelsens overstyring av kontroller. Den iboende risikoen for ledelsens overstyring av kontroller blir større når ledelsen både har incentiver og muligheter til bevisst feilrapportering. [REDACTED]

[REDACTED] er en vesentlig svikt i revisjonen. Revisjonen er ikke utført med profesjonell skepsis. Bruddet er derfor grovt.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at det ser at det ikke klart fremkommer av arbeidspapirene hvordan det har avdekket overstyring fra ledelsen, jf. kravene i ISA 240 punkt 32 til 34, [REDACTED]. Revisjonsforetaket mener at det er gjort tilstrekkelig arbeid, men er enige i at dokumentasjonen ikke ha vært god nok. Revisjonsforetaket tar Finanstilsynets kommentarer til etterretning, og viser til at det for revisjonen av 2024 har hensyntatt innspill fra Finanstilsynet og gjort forbedringer på området.

4.2.1.7 Mangler ved revisjon av kundefordringer

Konklusjon

Revisor har ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis knyttet til revisjon av selskapets tapsavsetning, og revisor har ikke vist en profesjonell skeptisk holdning. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd punkt e og § 9-4 fjerde ledd.

Begrunnelse

For revisjon av kundefordringer vises det spesielt til revisorloven § 9-4 tredje ledd punkt e, jf. ISA 500 og ISA 540.

Revisors dokumentasjon av den revidertes vurdering av eldre poster er gjennomgått og konkluderer med at tapsavsetningen er tilstrekkelig. Det er lagt ved en spesifisering av eldre poster med enkelte kommentarer fra klient.

På grunn av IT-behandlingens iboende ensartethet kan en automatisert kontroll forventes å fungere på en ensartet måte med mindre IT-applikasjonen endres. Revisor har lagt til grunn at den systemgenererte rapporten "aldersfordelt kunderskontroll" er utarbeidet ensartet gjennom perioden og at det er tilstrekkelig å teste den automatiserte kontrollen én gang, herunder at utgående fakturaer får korrekt aldersfordeling løpende. [REDACTED]

Revisor skriver i sin dokumentasjon at selskapets vurdering er gjennomgått og funnet i orden. Av arbeidspapiret fremgår det ikke hvordan revisor har utført sin(e) handling(er) eller om revisor har utfordret selskapets vurdering av enkeltposter særskilt. Aldersfordelingen er ikke kommentert overordnet eller sammenholdt med annen innsikt revisor besitter om utviklingen i selskapet til tross

for at aldersfordelingen er veldig annerledes enn fjoråret. Det fremgår ikke av dokumentasjonen om selskapet har etablerte rutiner for vurdering av tapsavsetninger, herunder prosentvis andel per gruppe og at tapsavsetning er godkjent på et tilstrekkelig nivå med videre.

Revisjonsforetaket er enige i at arbeidspapirene ikke på en tilfredsstillende måte beskriver de handlinger som faktisk er gjort. Som følge av Finanstilsynets påpekninger er derfor de etablerte rutineene for tapsføring dokumentert og det er laget en oppstilling av utviklingen i tapsavsetningen gjennom året på en tydeligere måte for revisjonen av 2024.

4.2.1.8 Mangler ved tilleggsrapporten og revisjonsberetningen

Konklusjon

Det er avdekket mangler ved etterlevelsen av revisjonsforordningens krav til innholdet i revisjonsberetningen (revisjonsforordningen artikkel 10) og mangler ved tilleggsrapporten til revisjonsutvalget (revisjonsforordningen artikkel 11). Samlet sett er det grovt brudd på revisorloven § 12-1, jf. revisjonsforordningen artikkel 10 og artikkel 11.

Begrunnelse

Revisor har ikke i revisjonsberetningen bekreftet at [REDACTED]. Dette er brudd på revisorloven § 12-1, se revisjonsforordningens artikkel 10 punkt 2 e). Revisor har ikke i tilleggsrapporten rapportert og vurdert verdsettingsmetodene. Dette er brudd på revisjonsforordningens artikkel 11 punkt 2 første ledd bokstav l). Revisors rapporteringsplikter er av særlig stor betydning for foretak av allmenn interesse. Det foreligger flere brudd på rapporteringspliktene og bruddene vurderes derfor samlet sett som grovt. Se også punkt 4.1.1.3.

Revisjonsforetaket har opplyst at rutinen i forbindelse med utarbeidelse av revisjonsberetninger er at denne skal utarbeides fra DIB.no for å redusere risiko for feil i beretningen. Ifølge foretaket skal rutinen ha vært fulgt for dette oppdraget, men at sletting i revisjonsberetningen må ha skjedd ved en feil. Finanstilsynet tar forklaringen til etterretning.

Finanstilsynet legger til grunn at revisjonsforetaket fremover sørger for en kommunikasjon med revisjonsutvalget i tråd med revisjonsforordningens krav.

4.2.1.9 Mangler ved kommunikasjon med styret og de som har overordnet ansvar for styring og kontroll

Konklusjon

Revisor har ikke ustedt nummerert brev til ledelsen i forbindelse med revisjon av [REDACTED] sitt årsregnskap for 2023. Videre er vesentlige forhold underkommunisert i tilleggsrapporten og ikke tydelig løftet opp som svakheter til revisjonsutvalget, styret og de som har ansvar for styring og kontroll. Dette er grovt brudd på revisorloven § 9-5 og revisjonsforordningen artikkel 11.

Begrunnelse

Det følger av revisorloven § 9-5 at revisor skal kommunisere skriftlig til styret om alle forhold som er fremkommet ved revisjonen og som styret bør gjøres kjent med for å kunne ivareta sitt ansvar og oppgaver. Dette gjelder blant annet vesentlige mangler i foretakets interne kontroll, brudd på bokføringsreglene og andre lovkrav og avdekkede misligheter. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] "Our audit findings did not identify any significant deficiencies in internal control. We note however that we have communicated a number of identified non-significant control recommendations directly to management." Revisor skriver også:

"We are pleased to report that there were no significant difficulties encountered during the audit.....".

Finanstilsynet mener at revisor var pliktig til å utstede nummerert skriftlig kommunikasjon til den reviderte. Dette er et brudd på revisorloven § 9-5, se også ISA 260 og ISA 265. Revisjonsinstituttet inkluderer elementer som skal sikre at reviderte virksomheter drives i samsvar med gjeldende lovgivning. I revisorloven har dette blant annet kommet til uttrykk i bestemmelser om at revisor skal ta opp nærmere angitte forhold med den reviderte i nummerert brev. Allmennhetens tillit til nytteverdien av revisjon svekkes dersom revisor ikke ivaretar sine plikter på dette området. Sett i sammenheng med mangelfull rapportering og underkommunikasjon av vesentlige forhold til revisjonsutvalget anses manglende skriftlig kommunikasjon til styret å være et grovt brudd på revisorloven § 9-5.

Revisjonsforetaket viser i tilsvaret til det faktum at revisors vurdering av rapporteringsverdige forhold ikke samsvarer med Finanstilsynets vurdering, og at det derfor ikke ble utstedt nummerert brev. Finanstilsynet kan ikke se at det fremkommer nye opplysninger fra revisjonsforetaket som gir grunnlag for å endre Finanstilsynets vurdering og konklusjon om at det skulle vært utstedt nummerert skriftlig kommunikasjon til styret.

4.2.1.10 Mangler ved fortsettelsesvurderingen ved [REDACTED] til notert foretak

Konklusjon

[REDACTED]. Slik [REDACTED] har en rekke konsekvenser for den reviderte. Revisor har ikke vurdert disse forholdene i sin fortsettelsesvurdering. Dette er brudd på revisorloven § 9-2 andre ledd.

Begrunnelse

Ifølge revisorloven § 9-2 andre ledd skal revisjonsforetaket vurdere om det har nødvendig tilgang på kompetente personer, tid og ressurser til å utføre revisjonen før det fortsetter revisjonen av foretaket.

Notering i et regulert marked har en rekke konsekvenser for den reviderte, herunder regnskapsspråk, rapporteringskrav, tidsfrister, offentlig interesse etc. Revisor har ikke vurdert disse endringene i sin fortsettelsesvurdering.

Når det skjer vesentlige endringer hos den reviderte, skal revisor gjøre særskilte vurderinger rundt konsekvensene disse endringene får for fortsettelsen av revisjonsoppdraget. [REDACTED], vil det være helt nødvendig å foreta en nærmere vurdering av hvorvidt revisor har nødvendig og tilstrekkelig kompetanse til å fortsette som revisor for den reviderte. Denne vurderingen må også omfatte kapasitet og kompetanse til funksjoner som oppdragskontroll, konsultasjoner og intern kvalitetskontroll.

De vesentlige svakhetene ved revisjonsutførelsen som Finanstilsynet har avdekket underbygger at revisors fortsettelsesvurdering var utilstrekkelig. Det foreligger brudd på revisorlovens § 9-2 andre ledd.

Revisjonsforetaket er enige i Finanstilsynets konklusjon om at de vurderingene som er gjort ikke er tilstrekkelig dokumentert.

4.2.2 Oppdrag B

Mangler ved akseptvurderingen som gjelder revisjon av årsregnskapet for 2023

Konklusjon

Revisjonsforetaket stilte ikke som vilkår for å påta seg revisjonsoppdraget at årsregnskapet for 2023 med underliggende dokumentasjon var utarbeidet før revisor påtok seg oppdraget i mai 2024. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd.

Begrunnelse

Som følge av for sen avleggelse av årsregnskapet for 2021 og 2022, og det faktum at det var usikkerhet knyttet til tidspunkt for avleggelsen av årsregnskapet for 2023, mener Finanstilsynet at revisor skulle stilt som vilkår for å påta seg oppdraget at årsregnskapet for 2023 med underliggende dokumentasjonen ble utarbeidet, før revisor påtok seg oppdraget. Dette er brudd på god revisjonsskikk, se ISA 220 punkt 22 og ISA 300 punkt 6.

Revisjonsforetaket mener at det ble utført forsvarlig forarbeid og vurdering før oppdraget ble akseptert. Basert på den revidertes historikk, mener Finanstilsynet fortsatt at revisjonsforetaket skulle stilt som vilkår for å påta seg oppdraget at årsregnskapet for 2023 med underliggende dokumentasjon forelå klart for revisjon før revisjonsforetaket påtok seg oppdraget. Revisjonen av foretaket for 2023 var ikke gjennomført på tidspunkt for tilsynet.

4.2.3 Oppdrag D

Mangler ved skriftlig rapportering til ledelsen etter revisjonen av årsregnskapet for 2022 og ved fortsettelsesvurderingen som gjelder revisjonen av årsregnskapet for 2023.

Konklusjon

Revisjonsforetaket kommuniserte ikke skriftlig til styret om brudd på regnskapsloven § 3-1 tredje ledd (fastsettelse av årsregnskapet senest seks måneder etter regnskapsårets slutt) etter revisjonen av årsregnskapet for 2022. Dette er brudd på revisorloven § 9-5.

Revisor har i fortsettelsesvurderingen for 2023 ikke vurdert selskapets brudd på regnskapsloven § 3-1 andre ledd ved avleggelse av årsregnskapet for 2022, og konsekvensen av dette lovbruddet for fortsettelsesvurderingen. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd.

Revisjonsforetaket stilte ikke som vilkår for å fortsette revisjonsoppdraget for 2023 at selskapet la frem en realistisk plan for hvordan det skulle sikre avleggelse av årsregnskapet for 2023 innenfor lovens frist. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd.

Revisjonsforetaket informerte ikke om revisors plikt til å trekke seg fra et oppdrag om lovfestet revisjon når revisoren under sitt arbeid har påpekt vesentlige brudd på gjeldende lovkrav, og den reviderte ikke iverksetter tiltak for å rette på forholdene. Dette er brudd på revisorloven § 9-6.

Bruddene er samlet sett grove.

Begrunnelse

Selskapet avla årsregnskapet for 2020, 2021 og 2022 etter lovens frist for avleggelse av årsregnskap.

Revisor skal kommunisere skriftlig med styret ved brudd på lovkrav, jf. revisorloven § 9-5. Revisor skrev ikke brev til styret etter revisjonen av årsregnskapet for 2022 hvor brudd på regnskapsloven § 3-1 tredje ledd er omtalt.

Fortsettelsesvurderingen for 2023 er dokumentert i dokumentene "Revisjonsområde: 7 Planlegging" og "Client acceptance and continuance decision". Det fremgår av dokumentet "Revisjonsområde: 7 Planlegging" at fortsettelsesvurderingen er utført 1. november 2023 og at oppdragsansvarlig revisor har godkjent og signert fortsettelsesvurderingen 3. januar 2024. Det faktum at selskapets årsregnskap for 2022 ble avlagt etter utløpet av lovens frist, og konsekvensen av dette for videreføring av revisjonsoppdraget, ble ikke vurdert i selskapets fortsettelsesvurdering for 2023.

Finanstilsynet mener at revisor i brev til styret skulle krevd at selskapet la frem en realistisk plan for hvordan det skulle sikre avleggelse av årsregnskapet for 2023 innenfor lovens frist, og revisor skulle selv vurdert om det var overveiende sannsynlig at planen vill bli oppfylt. Denne vurderingen skulle inngått i fortsettelsesvurderingen for 2023.

Det foreligger brudd på god revisjonsskikk, se ISA 220 punkt 22 og ISA 300 punkt 6.

Revisor skulle informert om revisors plikt i henhold til revisorloven § 9-6 til å trekke seg fra et oppdrag om lovfestet revisjon når revisoren under sitt arbeid har påpekt vesentlige brudd på gjeldende lovkrav og den reviderte ikke iverksetter tiltak for å rette på forholdene, samt satt en frist for utarbeidelse av selskapets plan. Fortsettelsesvurderingen skulle vært godkjent av

oppdragsansvarlig revisor så tidlig som mulig etter avgivelse av revisjonsberetningen for 2022, og ikke så sent som 3. januar 2024.

Revisjonsforetaket viser i tilsvaret til flere forhold som forklarer hvorfor den reviderte avla årsregnskapet for sent i perioden 2020 til 2023, som skifte av eier, flytting av økonomifunksjon og manglende tilgang til dokumentasjon. Bruddene på bestemmelsene har pågått over flere år og Finanstilsynet kan ikke se at disse forklaringene endrer revisors plikter og ansvar.

4.2.4 Oppdrag E

Mangler ved fortsettelsesvurderingen som gjelder revisjonen av årsregnskapet for 2023

Konklusjon

Revisor har i fortsettelsesvurderingen for 2023 ikke vurdert selskapets brudd på regnskapsloven § 3-1 andre ledd (fastsettelse av årsregnskapet senest seks måneder etter regnskapsårets slutt) ved avleggelse av årsregnskapet for 2022, og konsekvensen av dette lovbruddet for fortsettelsesvurderingen. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd.

Revisor stilte ikke som vilkår for å fortsette revisjonsoppdraget for 2023 at selskapet la frem en realistisk plan for hvordan det skulle sikre avleggelse av årsregnskapet for 2023 innenfor lovens frist. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd.

Revisjonsforetaket informerte ikke om revisors plikt til å trekke seg fra et oppdrag om lovfestet revisjon når revisoren under sitt arbeid har påpekt vesentlige brudd på gjeldende lovkrav, og den reviderte ikke iverksetter tiltak for å rette på forholdene. Dette er brudd på revisorloven § 9-6.

Bruddene er samlet sett grove.

Begrunnelse

For perioden [REDAKERT] har årsregnskapene til E, med unntak av 2015, blitt avlagt etter utløpet av lovens frist for avleggelse av årsregnskap.

Det fremgår av dokumentet "Revisjonsområde: 7 Planlegging" at fortsettelsesvurderingen er utført 30. oktober 2023 og at oppdragsansvarlig revisor har godkjent og signert fortsettelsesvurderingen 7. januar 2024. Det faktum at selskapets årsregnskap er avlagt etter utløpet av lovens frist, og konsekvensen av dette for videreføring av revisjonsoppdraget, er ikke vurdert i selskapets fortsettelsesvurdering. Det er brudd på god revisjonsskikk, se ISA 220 punkt 22 og ISA 300 punkt 6.

Revisor skrev brev til ledelsen etter revisjonen av årsregnskapet for 2022. Brevet er datert 11. oktober 2023, og omtaler blant annet at årsregnskapet ikke er avlagt innen lovens frist. Brevet informerer ikke om vilkår revisor setter for å fortsette revisjonsoppdraget, når disse vilkårene må være oppfylt, og heller ikke noe om den plikt revisor har til å trekke seg fra et oppdrag om lovfestet revisjon når revisoren under sitt arbeid har påpekt vesentlige brudd på gjeldende lovkrav og den reviderte ikke iverksetter tiltak for å rette på forholdene, jf. revisorloven § 9-6.

Finanstilsynet mener at revisor i brev til ledelsen skulle krevd at selskapet la frem en realistisk plan for hvordan det skulle sikre avleggelse av årsregnskapet for 2023 innenfor lovens frist, og revisor skulle selv vurdert om det var overveiende sannsynlig at planen ville bli oppfylt. Denne vurderingen skulle inngått i fortsettelsesvurderingen for 2023. Fortsettelsesvurderingen skulle vært godkjent av oppdragsansvarlig revisor så tidlig som mulig etter avgivelse av revisjonsberetningen for 2022, og ikke så sent som 7. januar 2024. Det er brudd på god revisjonsskikk, se ISA 220 punkt 22 og ISA 300 punkt 6.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at det tar Finanstilsynets kommentarer til etterretning, og at foretaket fratrådte som revisor [REDAKERT].

4.2.5 Oppdrag G

Mangler ved fortsettelsesvurderingen som gjelder revisjonen av årsregnskapet for 2023

Konklusjon

Revisor har ikke som en del av fortsettelsesvurderingen for 2023 vurdert bruddet på aksjeloven § 8-7 (ulovlig lån) og bruddet på regnskapsloven § 3-1 andre ledd (fastsettelse av årsregnskapet senest seks måneder etter regnskapsårets slutt) ved avleggelse av årsregnskapet for 2022, og konsekvensen av disse lovbruddene for fortsettelsesvurderingen. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd.

Revisor har ikke i brev til ledelsen informert om hvilke konsekvenser det vil ha for revisjonen hvis rapporterte forhold ikke følges opp. Dette er brudd på revisorloven § 9-5.

Revisor har ikke informert om den plikt revisor har til å trekke seg fra et oppdrag om lovfestet revisjon når revisoren under sitt arbeid har påpekt vesentlige brudd på gjeldende lovkrav og den reviderte ikke iverksetter tiltak for å rette på forholdene. Dette er brudd på revisorloven § 9-6.

Bruddene er samlet sett grove.

Begrunnelse

I revisjonsberetningen for [REDAKERT] ble det under punktet "Andre forhold" påpekt at selskapet hadde ytet lån i strid med aksjeloven § 8-7 som følge av at det ikke var stillet betryggende sikkerhet, og at selskapets årsregnskap var avlagt etter utløpet av lovens frist for avleggelse av årsregnskapet.

Fortsettelsesvurderingen for 2023 er dokumentert i dokumentene "Oppdragsvurdering" og "Acceptance and continuance questionnaire". Det fremgår av dokumentet "Oppdragsvurdering" at fortsettelsesvurderingen for 2023 er utført 12. januar 2024 og at oppdragsansvarlig revisor har godkjent og signert fortsettelsesvurderingen 14. januar 2024.

Det fremgår ikke av dokumentasjonen at revisor som en del av fortsettelsesvurderingen har vurdert lånet ytet i strid med aksjeloven § 8-7. Videre er det faktum at selskapets årsregnskap er avlagt etter utløpet av lovens frist, samt konsekvensen av dette for videreføring av revisjonsoppdraget, ikke vurdert i selskapets fortsettelsesvurdering. Det er brudd på god revisjonsskikk, se ISA 220 punkt 22 og ISA 300 punkt 6.

Revisor skrev brev til styret den 23. august 2023 om revisjonen av årsregnskapet 2022. I brevet viste revisor til at selskapet hadde gitt ulovlig lån til aksjonær og avlagt årsregnskap for 2022 etter lovens frist. Brevet inneholder ikke vilkår for fortsettelse av oppdraget og frist for retting. Revisor informerer heller ikke om sin plikt til å trekke seg fra et oppdrag hvis rettetiltak ikke blir iverksatt, jf. revisorloven § 9-6.

Finanstilsynet mener at bruddet på aksjeloven § 8-7 skulle vært rettet opp i før revisor besluttet å fortsette oppdraget for 2023.

Revisor har skrevet brev til selskapet om brudd på regnskapsloven § 3-1 tredje ledd. Brevet informerer ikke om vilkår revisor setter for å fortsette revisjonsoppdraget og når disse vilkårene må være oppfylt, og brevet informerer ikke noe om den plikt revisor har til å trekke seg fra et oppdrag om lovfestet revisjon når revisoren under sitt arbeid har påpekt vesentlige brudd på gjeldende lovkrav og den reviderte ikke iverksetter tiltak for å rette på forholdene, jf. revisorloven § 9-6.

Finanstilsynet mener at revisor i brev til ledelsen skulle krevd at selskapet la frem en realistisk plan for hvordan det skulle sikre avleggelse av årsregnskapet for 2023 innenfor lovens frist, og revisor skulle som en del av fortsettelsesvurderingen for 2023 vurdert om det var overveiende sannsynlig at planen vill bli oppfylt. Fortsettelsesvurderingen skulle vært foretatt og godkjent av oppdragsansvarlig revisor umiddelbart etter avgivelse av revisjonsberetningen for 2022, og ikke så sent som 14. januar 2024. Dette er brudd på god revisjonsskikk, se ISA 220 punkt 22 og ISA 300 punkt 6.

Revisjonsforetaket omtaler i tilsvaret bakgrunnen og årsaken til de ulovlige lånene i perioden [REDAKERT]. Finanstilsynet tar forklaringen til etterretning, men mener at tilsvaret ikke inneholder momenter som gir grunnlag for å endre den fremsatte kritikken på dette punktet.

4.2.6 Oppdrag H

Mangler ved fortsettelsesvurderingen som gjelder revisjonen av årsregnskapet for 2023

Konklusjon

Revisor skulle som følge av flere gjentakende lovbrudd fra selskapets side over mange år, gjennomført fortsettelsesvurderingen for 2023 i forbindelse med at revisjonsberetningen ble avgitt og trukket seg fra oppdraget. Dette er grovt brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd og § 9-6.

Begrunnelse

Det fremgår av kunngjøring i Brønnøysundregistrene [REDAKERT] 2022 at revisjonsforetaket påtok seg dette revisjonsoppdraget, med virkning for revisjon av årsregnskapet 2021.

I perioden [REDAKERT], hvor selskapet hadde annen revisor, ble det avgitt revisjonsberetninger som omtalte vesentlig usikkerhet om fortsatt drift og at skattetrekksmidler ikke ble behandlet i samsvar med bestemmelsene i skattebetalingsloven § 5-12.

I revisjonsberetningen for [REDAKERT] tok revisor forbehold om resultat, som følge av at revisor ikke hadde tilfredsstillende grunnlag for lagerbeholdningen ved begynnelsen av året 2021 og 31. desember 2021. Under punktet "Andre forhold" kommenterte revisor at selskapets årsregnskap var avlagt etter utløpet av lovens frist for avleggelse av årsregnskapet, at skattetrekksmidler ikke var behandlet i samsvar med bestemmelsene i skattebetalingsloven § 5-12 og at selskapet ikke hadde innbetalt offentlige avgifter i samsvar med bestemmelsene i skattebetalingsloven § 10-10.

I revisjonsberetningen for 2022, som ble signert [REDAKERT], presiserte revisor vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift, og under punktet "Andre forhold" kommenterte revisor at selskapets årsregnskap var avlagt etter utløpet av lovens frist for avleggelse av årsregnskapet, at skattetrekksmidler ikke var behandlet i samsvar med bestemmelsene i skattebetalingsloven § 5-12 og at selskapet ikke hadde innbetalt offentlige avgifter i samsvar med bestemmelsene i skattebetalingsloven § 10-10.

Under tilsynet forelå det ikke noe endelig fortsettelsesvurdering. Revisor informerte Finanstilsynet om at selskapet var i en prosess hvor det kunne realiseres et større beløp, hvilket kunne få en direkte effekt på fortsatt drift vurderingen. Revisor hadde ikke tatt endelig stilling til om revisjonsoppdraget skulle videreføres.

Uavhengig av hvilken situasjon selskapet var i på det tidspunktet revisor avga revisjonsberetning for 2022, mener Finanstilsynet at revisor som følge av selskapets lange historikk med lovbrudd skulle gjennomført fortsettelsesvurderingen for 2023 i forbindelse med at revisjonsberetningen ble avgitt den [REDAKERT]. Revisor var på det tidspunktet kjent med at selskapet også ville bryte regnskapsloven § 3-1 andre ledd for 2023.

At revisor på denne bakgrunn ikke har trukket seg fra oppdraget, er et grovt brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd og § 9-6.

Revisjonsforetaket omtaler i tilsvaret årsaken til at fortsettelsesvurderingen ikke var utført på tidspunkt for tilsynet, og at revisor ikke hadde fratrådt fordi det ble vurdert at tilførsel av likviditet ville gitt grunnlag for fortsatt drift. Foretaket opplyser at fratreden som revisor likevel skjedde i slutten av [REDAKERT]. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

4.2.6.1 Feil i avgitt revisjonsberetninger knyttet til forutsetningen om fortsatt drift

Konklusjon

Revisor har avgitt flere revisjonsberetninger for 2023 med presisering om vesentlig usikkerhet om fortsatt drift, når noteinformasjonen til årsregnskapet ikke uttrykker at det er vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift. Revisor skulle i disse tilfellene avgitt revisjonsberetning med forbehold. Dette er grovt brudd på revisorloven § 9-7 annet ledd punkt c og § 9-4 tredje ledd.

Begrunnelse

Revisors plikter ved avgivelse av revisjonsberetningen fremgår av revisorloven § 9-7 og ISA 700 - 706 og ISA 570.

Revisjonsforetaket har for årsregnskapet 2023 avgitt over 20 revisjonsberetninger hvor revisor har konkludert med at det er vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift. For 9 av disse selskapene tilsier ikke noteinformasjon til årsregnskapet at det er vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift.

Dersom det ikke er gitt tilstrekkelige opplysninger om den vesentlige usikkerheten i årsregnskapet med noter, skal revisor avgi en konklusjon med forbehold eller en negativ konklusjon i samsvar med ISA 705, og i avsnittet «Grunnlaget for konklusjon med forbehold (negativ konklusjon)» i revisjonsberetningen, angi at det foreligger en vesentlig usikkerhet som kan skape tvil av betydning om enhetens evne til fortsatt drift, og at regnskapet ikke gir tilstrekkelige opplysninger om dette forholdet.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at det er enig i Finanstilsynets påpekninger ettersom angitte beretninger henviser til regnskap hvor det ikke er angitt fra selskapets side at det foreligger "vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift". Foretaket opplyser at ved gjennomgangen av regnskapene ser det at enkelte beretninger ikke skulle inneholdt presisering og at enkelte skulle hatt forbehold. Foretaket opplyser videre at det i forbindelse med formalisering av revisjonsforetakets konsultasjonsrutiner nå er tatt inn bestemmelser om i hvilke tilfeller avgivelse av revisjonsberetning med presisering og forbehold skal konsulteres. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

5 Nærmere om vilkårene for å kunne fatte vedtak om overtredelsesgebyr

5.1 Rettslig grunnlag

Finanstilsynet kan ilegge revisjonsforetak overtredelsesgebyr når foretaket eller noen som har handlet på foretakets vegne, har overtrådt nærmere angitte bestemmelser i revisorloven, se revisorloven § 14-5 andre ledd.

Finanstilsynets kontroll avdekket overtredelser av revisorloven §§ 7-1, 9-2, 9-4, 9-5, 9-6 og 9-7, som er grunnlag for å ilegge gebyr, se revisorloven § 14-5 første ledd.

Skyldkravet er alminnelig uaktsomhet, se revisorloven § 14-5 og forvaltningsloven § 46 første ledd. Skyldkravet kan oppfylles ved anonyme og kumulative feil.

Finanstilsynet mener at både de objektive og subjektive vilkårene for å ilegge overtredelsesgebyr er oppfylt.

5.2 Om overtredelsesgebyr skal ilegges

Momentene som skal inngå i vurderingen av om gebyr skal ilegges, fremgår av revisorloven § 14-6 og forvaltningsloven § 46. Bestemmelsene angir ikke hvilken vekt de ulike momentene skal ha. Oppregningene er ikke uttømmende, og Finanstilsynet kan derfor legge vekt på andre forhold. Vedtak om ilegging av overtredelsesgebyr vil bygge på en konkret helhetsvurdering.

Finanstilsynet mener at revisor har brutt sentrale plikter i revisorloven og revisjonsstandardene i revisjonsutførelsen av et foretak av allmenn interesse, ved aksept- og fortsettelsesvurderinger, og ved avgivelse av revisjonsberetninger. Finanstilsynet mener at revisjonsforetaket har sviktet i sin rolle som allmennhetens tillitsperson. Dette er spesielt alvorlig fordi den ene reviderte er et foretak av allmenn interesse, hvor tilliten til den finansielle informasjonen er av betydning for et velfungerende kapitalmarked. Det er videre helt sentralt at revisjonsberetninger er understøttet av tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for at beretningene skal ha noen verdi. Det er også viktig at revisor frasier seg oppdrag eller lar være å påta seg oppdrag, dersom den reviderte ikke retter opp brudd på lovkrav som revisor har påpekt. Finanstilsynet mener at overtredelsenes grovhet tilsier at det skal fattes vedtak om gebyr og at kravet til skyld er oppfylt, se revisorloven § 14-6 bokstav a og b.

Momentene i revisorloven § 14-6 c og d om økonomisk evne og økonomisk vinning, omtales under i tilknytning til gebyrets størrelse.

Når det gjelder momentet i revisorloven § 14-6 bokstav g om tidligere overtredelser, viser Finanstilsynet til tilsynsrapport datert 12. desember 2021. Finanstilsynets merknader etter kvalitetskontroll skal følges opp uten ugrunnet opphold, se revisorloven § 13-1 tredje ledd.

Når revisors manglende aktsomhet fører til de overtredelsene som er avdekket i denne saken, er det egnet til å svekke revisors rolle som allmennhetens tillitsperson. At overtredelsene gebyrlegges, vil ha en preventiv effekt ikke bare for foretaket som ilegges gebyr, men også for andre revisorer i utførelsen av revisjonsoppdrag eller ved avgivelse av revisorbekreftelser.

At Finanstilsynet ilegger foretaket gebyr, vil også kunne dempe en mulig tillitssvikt hos allmennheten.

Finanstilsynet mener at gebyr skal ilegges.

5.3 Vurdering av størrelse på overtredelsesgebyr

Maksimalt overtredelsesgebyr som kan ilegges foretak er inntil 10 millioner kroner, eller opptil 2 prosent av den samlede årsumsetningen etter siste godkjente årsregnskap, se revisorloven § 14-5 tredje ledd.

De lovfastsatte momentene for vurderingen av om overtredelsesgebyr bør ilegges, gjelder også for fastsettelsen av gebyret. Størrelsen av ilagt gebyr i sammenlignbare saker vil være relevant. Det må i tillegg vurderes om foretaket har oppnådd vinning eller unngått tap som følge av overtredelsene. Finanstilsynet er av den oppfatning at de svakhetene og manglene som er avdekket, spesielt på oppdrag A, kan ha medført en vinning for revisjonsforetaket, da høyere kvalitet på revisjonen ville medført større tidsforbruk. Det er likevel vanskelig å estimere effekten av dette, og dette momentet er ikke tillagt vesentlig vekt i fastsettelsen av gebyrets størrelse. Bruk av overtredelsesgebyr innebærer at foretaket ikke oppnår økonomiske fordeler av manglende etterlevelse av lovkrav.

Også overtrederes økonomiske evne vil være av betydning i gebyrfastsettelsen. Det fremgår av foretakets årsregnskap for 2023 at det hadde en omsetning på 82 mill. kroner.

Gebyret må uansett settes på et nivå som gir en preventiv effekt.

Revisjonsforetaket har i sitt tilsvarende redegjort på en tydeligere måte for de vurderinger som er gjort vedrørende revisors rapportering på oppdrag A, aksept- og fortsettelsesvurderingen på oppdrag C og fortsettelsesvurderingen på oppdrag F.

Etter en konkret vurdering av momentene over og foretakets kommentarer til foreløpig rapport, mener Finanstilsynet at overtredelsesgebyret skal fastsettes til 700 000 kroner.

6 Andre overtredelser enn de som begrunner overtredelsesgebyr

Tilsynet avdekket manglende oppfyllelse av andre plikter enn de som begrunner gebyret. Dette gjelder både hvitvaskingsloven og risikostyringsforskriften med hensyn til forhold i foretaket.

6.1 Overtredelser av hvitvaskingsloven

6.1.1 Innledning

Tilsynet omfattet kontroll av revisjonsforetakets etterlevelse av hvitvaskingsloven, herunder foretakets virksomhetsrettede risikovurdering, rutiner for å sikre at virksomheten har håndtert identifisert risiko og gjennomført kundetiltak for enkeltoppdrag.

Nedenfor angis forhold som Finanstilsynet mener ikke er tilfredsstillende ivarettatt.

6.1.2 Virksomhetsinnrettet risikovurdering

Konklusjon

Den virksomhetsinnrettede risikovurderingen behandler i liten grad risikoen for å bli utnyttet til terrorfinansiering og risikoen knyttet til fusjonen med Olstad Revisjon AS i 2024. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 7.

Begrunnelse

Etter hvitvaskingsloven § 7 skal rapporteringspliktige identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering knyttet til sin virksomhet. Den virksomhetsrettede risikovurderingen blant annet skal ta i betraktning; a) egen virksomhet, herunder særlig virksomhetens art og omfang, b) virksomhetens produkter, tjenester og kundeforhold, c) type kunder og kundegrupper, og d) geografiske forhold. Risikovurderingen ble vedtatt i styremøte 22. desember 2023.

Revisjonsforetaket har i løpet av våren 2024 fusjonert med Olstad Revisjon AS. Fusjonen er nevnt i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen, men selskapet har ikke vurdert risikoen knyttet til fusjonen særskilt. En fusjon vil påvirke forholdene som nevnes i bokstav a-d i hvitvaskingsloven § 7. Finanstilsynet mener at selskapet skulle foretatt en særskilt vurdering av hvordan selskapets risiko for hvitvasking og terrorfinansiering påvirkes av fusjonen.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at den virksomhetsinnrettede risikovurderingen nå er oppdatert basert på samtaler med Finanstilsynet under tilsynet. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

6.1.3 Rutiner

Konklusjon

Revisjonsforetakets hvitvaskingsrutine tydeliggjør ikke i tilstrekkelig grad at revisjonsforetakets ansatte skal få opplæring i hva hvitvasking og terrorfinansiering er. Rutinene beskriver heller ikke at de ansatte skal få tilstrekkelig kunnskap om eget foretak og hvilke typer kunder selskapet har, slik at de ansatte er klar over mulige sårbarheter ved og trusler mot foretaket. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 8.

Begrunnelse

Revisjonsforetaket skal ha skriftlige rutiner som sikrer etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket, se hvitvaskingsloven § 8 første ledd. For at rutinene skal virke etter sin hensikt, må de være tilpasset virksomhetens art og omfang, se § 8 andre ledd.

Revisjonsforetaket har skriftlige rutiner for etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Rutinene ble sist oppdatert 19. desember 2023 og fastsatt av selskapets styre samme dag.

Av selskapets hvitvaskingsrutine fremgår blant annet følgende:

Opplæringsprogrammet legges opp slik at oppdragsansvarlige og medarbeidere:

- er kjent med pliktene etter hvitvaskingsloven
- kan kjenne igjen forhold som kan indikere hvitvasking eller terrorfinansiering
- er kjent med revisjonsforetakets rutiner for håndtering av slike indikasjoner
- jevnlig får nødvendig oppdatering på disse områdene ut fra stilling og arbeidserfaring

Det følger av hvitvaskingsloven § 36 at "[r]apporteringspliktige skal sikre at ansatte og andre som utfører oppdrag for foretaket, gis opplæring slik at de er kjent med virksomhetens forpliktelser etter [hvitvaskingsloven] og i stand til å gjenkjenne forhold som kan indikere hvitvasking og terrorfinansiering. [...] Opplæringen skal gis jevnlig slik at kunnskapen vedlikeholdes og oppdateres".

Finanstilsynet mener at revisjonsforetaket som et minimum må gi sine ansatte opplæring i:

- Hva hvitvasking og terrorfinansiering er
- Kunnskap om eget foretak – herunder mulige sårbarheter ved foretaket
- Kunnskap om type kunder foretaket har – mulige trusler mot foretaket

- Revisors plikter etter hvitvaskingsloven

Se Finanstilsynets veiledning til hvitvaskingsloven, rundskriv 4/2022.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at det i 2025 vil se på hvordan Finanstilsynets kommentarer kan innarbeides i rutinene. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

6.2 Overtredelser av risikostyringsforskriften

6.2.1 Risikovurdering - risikostyringsforskriften

Konklusjon

Revisjonsforetaket har ikke foretatt en risikovurdering for å identifisere konkrete risikoer knyttet til egen revisjonsvirksomhet. Dette er et brudd på risikostyringsforskriften § 6.

Begrunnelse

Revisjonsforetak er underlagt risikostyringsforskriften, se forskriften § 1 første ledd nr. 12. Det følger av § 6 første ledd at foretaket løpende skal vurdere hvilke vesentlige risikoer som er knyttet til virksomheten.

Revisjonsforetaket har gjennomført en risikovurdering basert på mal fra Regnskap Norge, som identifiserer 35 risikoer. Risikoen for at revisjonen ikke er gjennomført i samsvar med revisorloven og god revisjonsskikk er ikke vurdert av foretaket. Det er ikke identifisert konkrete risikoer i egen virksomhet verken for revisjonsvirksomheten eller den tidligere regnskapsførervirksomheten. Finanstilsynets vurdering er at risikovurderingen er for generell og ikke er tilpasset konkrete risikoer i revisjonsforetakets egen virksomhet.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at det ser at identifiserte risikoer er for svakt beskrevet for revisjonsvirksomheten, og at det for 2024 har spesifisert risikoene mer for de enkelte fagområdene. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

6.2.2 Rapportering til styret – risikostyringsforskriften

Konklusjon

Daglig leder har ikke rapportert og oppsummert resultatet av kvalitetskontrollen som ble gjennomført i 2023 til revisjonsforetakets styre. Dette er brudd på risikostyringsforskriften § 4.

Begrunnelse

Finanstilsynet mener at revisjonsforetaket må inkludere resultatene fra overvåkingskontrollen i daglig leders rapportering til styret etter kravene i risikostyringsforskriften.

Revisjonsforetaket skriver i tilsvaret at det er enig i at daglig leders rapportering om resultater av kvalitetskontrollen skulle vært dokumentert. Finanstilsynet legger til grunn at foretaket fremover sørger for en slik rapportering.

Vi ber foretaket sende kopi av dette brevet til foretakets valgte revisor.

For Finanstilsynet

Marte Voie Opland
direktør for markedstilsyn

Lene Tofte Dønvold
seksjonsleder

Dokumentet er godkjent elektronisk.